

Tvořivost a nové / Subjekt a nové

Konrad Lorenz napsal (1962, s. 185): „Ať je ona tvořivá síla, která dává vznikat zcela novému vyššímu z nižšího, čímkoli – tvoří „bez přípravy“! Jak jinak by měl tvořit tvůrce, jenž je imanentní svému výtvoru?“ – To je přece de facto nejvlastnější problém toho, čemu budeme říkat „subjekt“ a čemu se v různých dobách říkalo „duše“ či „duch“ nebo *energeia* apod. Jak vlastně může být „subjekt“ aktivní, tj. původcem akcí, jejichž výsledkem je něco, co tu dosud nebylo? Jak je to možné, když sám subjekt musí být vytvořen událostí, která se subjektem musí teprve stát, tj. tím, že si svůj subjekt ustaví? (Bez subjektu se v průběhu události nemůže nic nového přihodit!). Můžeme říci, že subjekt něco aktivně podniká „bez přípravy“? Co mám rozumět takovou přípravou? Je to něco jako ona Jenningsova „akce nazdařbůh“ (action at random)? U Jenningse ovšem se vlastně nelze takto tázat, protože on pro své pokusy měl vždycky určité konkrétní živé bytosti, které jsou ovšem vždycky nějak předem vybaveny, takže míra „slepého zkoušení“ je vždy už nějak jakoby předem nejen umožněna, ale předem zčásti rozvržena (a zároveň omezena). Nám však jde nyní o *abstrakci* „subjektu“, který si vytvořila ona *abstraktní* „událost“ – jde nám o myšlenkové *modely*. Můžeme připustit platnost Lorenzovy formulace, že to nové „tvoří tvůrce, jenž je imanentní svému výtvoru“? Je subjekt události imanentní, totiž oné události, která si jej ustavila a jejímž je subjektem? Kdyby byl opravdu své události imanentní, nebyl by jí přece k ničemu, nebyl by k potřebě, protože událost ten svůj subjekt potřebuje právě proto, aby byla schopna sama sebe překročit, vyjít ze sebe a reagovat na jiné události (a nechat jiné události reagovat na sebe).

(Písek, 150217-1.)